

Co všechno se můžeme dočíst na náhrobcích židovského hřbitova ve Hřivčicích

Židovské hřbitovy jsou zvláště tajemné a krásné, tvary svých náhrobků i tím, jak se na jejich uskupení podepsal čas. Na okrese máme židovských hřbitovů hned několik. Najdeme je v Lounech i Žatci, býval i v Postoloprtech. Úspěšně byste hledali i v Letově, Liběšicích, Želči, pozoruhodný je v kopci mezi Řepany a Drahonicemi. Velmi hezký se nachází na Lounsku nad Hřivčicemi.

■ Hřivčický hřbitov

Na židovský hřbitov ve Hřivčicích mne kdysi upozornil pamětník, který jako kluk zvědavě sledoval přes zeď zvláštní židovské pohřby. Když jsem se v ta místa před dvaceti lety první vypravila, hřbitov byl kompletně zarostlý náletovými dřevinami, náhrobky pak břečtanem a barvínkem.

Prekvapil mne svoji rozlohou. Vždyť tu v němě pospolitosti leží na tři sta náhrobků, to už je velký zástup dávných obyvatel kdysi početné židovské komunity. Když se z náhrobků odhrnula vrstva rostlinného materiálu, objevily se zdobné reliéfy hvězd, květin, nádob, rukou, a především úhledné hebrejské nápisy, novější jsou psány i latinkou. Kdyby tak člověk věděl, co je tu napsáno, pomyslela jsem si uctivě. Tehdy jsem ještě netušila, že můj kamarád ze základní školy, Jaroslav Haidler, nápisy přečíst dokáže.

■ Historie hřbitova

Židovský hřbitov ve Hřivčicích byl založen v první polovině 18. století. Na ploše tří hektarů jsou dochovány stovky náhrobků, z nichž je mnoho barokních a klasicistních. Nejstarší pocházejí z první poloviny osmnáctého století. Historickým vlastním je Izraelské pohřební bratrstvo pro Hříškov a okolí, současným vlastníkem památky Židovská obec Teplice.

Od roku 1939 se o hřbitov nikdo nestaral, jen bující vegetace. O rekvizitaci se pokusila až v roce 2000 Apoštolská církev Chomutov ve spolupráci s Církví československou husitskou, náboženskou obcí Peruc. Později hřbitov opět zarostl, ale v současnosti se o památku v rámci projektu Rekvizitace Židovského hřbitova u Hřivčic ujal Husův sbor na Peruci, za finanční podpory Nadačního fondu obětem holocaustu a Úřadu práce Ústeckého kraje.

V rámci I. etapy projektu se znovu postavilo více než 30 zachovalějších náhrobků, zeleň je průběžně rekvizitivována a udržována. Tyto údaje se dočtete na informační tabuli, nově umístěné před hřbitovem.

■ Náhrobky jsou zdokumentovány

Důkladnému průzkumu hřbitova se věnoval právě Jaroslav Haidler. Veškeré nalezené náhrobky rozřídil do tří kategorií. První kategorie označuje vzácné náhrobky a obelisky, které by si zasloužily vztýčení za odborného dohledu zkušeného kameníka. Tato činnost je však značně nákladná.

Druhá kategorie označuje náhrobky, které by mohli vztýčit i dobrovolníci, jež by je usadily volně, ale spolehlivě do hrobové půdy. U mnohých náhrobků této kategorie postačí jejich usazení, anebo částečné vztýčení. Vždy však doporučujeme zasadit do půdy - třeba i hlouběji (dokumentace epitafů již proběhla, hluboko ponořený náhrobek je lepší než neuctivě vyvrácený).

„Tímto způsobem lze v poměrně krátké době a s použitím laskavých dlaní dobrovolníků podstatným způsobem vylepšit stávající stav hřbitova,“ uvádí Haidler ve své zprávě.

Kategorie třetí pak zahrnuje všechny ostatní náhrobky a nápisy, které doposud zůstaly ve slušné kondici, dále pak sokly, zvětřalá torza a skupiny zlomků. Ty odborník doporučuje ponechat bez úprav.

Dále sestavil přehlednou tabulku, v níž všechny náhrobky popsal, uvedl dataci, veškeré texty doposud zpracovaných epitafů, případně navrhl konkrétní způsob jejich ošetření.

„Tyto údaje mohou posloužit jak památkářům, tak třeba i vedení jednotlivých okolních obcí, aby posoudili význam hřbitova a podnikli více pro jeho záchranu. Z památkářského hlediska mohou zaujmout přinejmenším data k roku 1733 a 1740. Poslouží i všem, kdo chtějí o hřivčickém hřbitovu vědět více,“ uvádí Jaroslav Haidler, který veškeré čitelné texty přepsal, a ty hebrejské přeložil.

■ Co je napsáno na náhrobcích?

Povětšinou se dozvídáme o kladných povahových rysech bohabojných obyvatel, kteří tu po staletí odpočívají. Pocházejí z oblasti od Libochovic po Peruc a Louny, řada rodin je z okolních obcí, z Peruce, Vrbna, Hříškova (kde stávala dokonce synagoga). Z obsáhlé Haidlerovy zprávy jsem si pro vaši představu dovolila zveřejnit část přeložených nápisů, texty jsou nepatrně zupravené.

■ 1778

Sem uložili spořádanou a cudnou ženu paní Seril, choť pana Menkeho z Loun, která bez ustání krácela cestami Panovníka a konávala po všechny své dny především dobro, nikoli nedobro. Odešla do světa který je celý plný Dobroty

■ 1782

Zde leží ten, jenž skonal o svatém Šabatě upřímný a ryzí člověk pan Eleazar z Černochova

■ 1804

I vstal Jonah a vydal se do cíle do Laskavějšího světa. Patřival k ryzím lidem Pravdy, zoufalé s láskou sytival a podobně jako Šamuel se modlival k Panovníkovi srdcem plným lásky. Budiž mu přán Pokoj, jak v tomto, tak i v budoucím světě, proto pro něj nyní s bolestí v duši proléváme slzy

■ 1809

Vážená paní, paní Mote, manželka ctěného pana Herše ze Slavětína. Zemřela o svatém šabatě... Moudrosti žen budovala svoji domácnost

■ 1819

...Zde byl pohřben učený člověk... Šemuel. Krácel, rostl a konal Dobré na cestách upřímnosti, a jeho skutky byly po všechny jeho dny jen k počtě Nebes. Duší lnul k živému Bohu, takový byl Šemuel, syn Nachuma z Lišťan

■ 1827

Sem uložili spořádanou ženu, která se nikdy neodvrátila od laskavých skutků, a dokonce zvala do svého domu i chudé pocestné a ubohým a potřebným rozdávala ze svého kráje. Nikdy byste o ní neslyšeli něco špatného, nenesla žádné provinění, naopak milosrdně zacházela s každým člověkem. Ozdoba svého chotě, ctnostná a ušlechtilá paní Fradl, choť Mošeho z Hříškova

■ 1832

Sem uložili všemi vychvalovanou dívku plnou laskavosti a milosrdenství, v níž tlouklo dobrotivé srdce otevřené všem chudým pocestným a hojně rozdávající všem potřebným, proto všechna její milosrdenství přetr-

FOTO JAROSLAV TOŠNER

vají navěky. Taková byla Ciperl, dcera Herše Fanty z Citolib

■ 1835

Sem uložili spořádanou, drahou a váženou ženu, ctnostnou paní Miriam, choť Chajima Tausika z Hříškova

■ 1836

Moše vystoupal k Panovníkovi v dobrém jménu. Jeho ústa nikdy nepřestávala velebit Panovníka a stejně tak vedl po stezkách Hospodinových i lid Izraele a veškerým jeho podílem bylo konat pro Nebesa. Býval velký dárcem almužen, otvíral pocestným a podporoval také učence a učitele, takový byl slovutný Moše Lauscher z Divic

■ 1840

Nelze říci pouhým slovem, co lásky spí pod tímto rovem, ty vzpomínky na srdce zlaté, zůstanou nám vždycky svaté. Zde si odpočinula a konečně se utišila ode všech bouří života a jeho plahočení žena těžkého osudu a zlomeného srdce, která přesto přese všecko vedla své syny a dcery po cestách Uprímnosti a Věrnosti - totiž ctnostnou paní, chloubu a pýchu svých dětí, paní Sárú Fantovou

■ 1847

Tento náhrobek označuje hrob ctnostné Jejt, manželky Avrahama Herze, kež jeho světlo dále září; Odešla do svého světa druhého dne po sobotě. Zajišťovala košerný dostatek pro celou domácnost a svoji dlaní i náruč otvírala také chudým a potřebným. Milovala ve svém okolí laskavost a lásku, ale v polovině svého věku se odebrala na výstři. Ach běda, ženy utěšené, propukněte v pláč pro tu hospodyni podobnou cedru plnému mízy, plničkou věrnosti Nebesům a bezúhonnou jako holubice, která svou spravedlnost odkázala nám a sama se uhnízdila na nebesích

■ 1847

I vyšla Dinah dcera Lei a choť Aharona Tausika ze světa podléhajícího Soudu do života věčného. Bylo jí souzeno opustit tento svět... Její krása i její laskavé skutky jsou započteny v srdci jejího chotě již na věky. Její památka nebude zapomenuta po celé další generace. Všechny její laskavé skutky jí odplatí Panovník, který si ji povolal v okamžiku, kdy zrovna rodila

■ 1848

Převzácné poupě zvaldo jako květ v jeho nádheře přišel naň zván

a usušil je. Nádhera krajiny, milovaný a nadaný mládenec, v žádné z jeho vlastností bys nenašel hrůchu, laskavý ve svých činech a skromných cest, čistého srdce bez bažení po požitku. Jeho tělo se ztratilo v hlině, ale jeho životní jiskra zalétla až k Nebesům

■ 1848

Ach ty, kdo tudy procházíš, pozdvihni žalostný a trpký nárek nad lůžkem hrobovým té nesmírné lásky! Ach běda onomu neblahému dni, kdy byla hospodyně a hlava domácnosti učiněna ničím... Ta, která zalávala ubohé a potřebné svoji vznešeností jako (plodící) olivovník... Svíce jejího žití zhasla v jejích sotva 36 letech

■ 1851

Sem uložili bytost vážené a ctnostné ženy, hlavy domácnosti svého chotě a bytosti konající milosrdenství, její dům býval dokořán všem hladovějícím a také každé duši usouzené dokázala poskytnout nasycení, bytost spořádané paní Šulamit, choti Herše Hölzla z Dolního Ročova.

■ 1868

Tento rov prsti svědčí o tom, že ten, kdo leží pod ním býval ryzí a věrný člověk, majitel ušlechtilých vlastností, totiž vážený a učený pan Lejb Tausig z Hříškova .... skonal star a sytý dní...

■ 1871

Dívka bezúhonně čistá ve svých skutcích a křehoučká v letech, tak ji pochvaloval každý, kdo ji znal - avšak opustila výkvět své mládosti a ve věku sotva dvaceti let odešla do svého světa ...

■ 1872

Zde leží ten, jenž skonal o svatém Šabatě, upřímný a ryzí člověk pan Eleazar z Černochova. Po všechny své dny vedl své živobyti naprosto poctivě a sloužil Vznešenému s velikou láskou. Svědkem jest tento náhrobek a tento rov, že ten, kdo pod ním odpočívá, býval člověk bez úhony a upřímně ryzí. Vyhledával jen dobré po všechen jemu vyměřený čas...

■ 1873

Apřiblížili se Abrahamovi dnové jeho smrti, totiž onomu knížeti ducha, vzácnému a váženému Abrahamovi Fialovi z Panenského Týnce. Byl tak zkušený v tóře, veliký učenec a veliký modlitebník, plný laskavosti. Vzpomenu-li na všechny zbožné skutky, které den co den konával, srdce se mi sevře a prostě nemám slov, kolik v něm bylo ryzosti - takového jen sotva potkáš! Všechno konával s modlit-

bou a usebráním a pečlivě se staral o všechny, aby je nasýtil a zachoval

■ 1881

Srdce chotě tvého naříká: Konec, Skonec nádheře radosti mé! Jak se mám utěšit, když mne opustila přítelkyně má, holubička má, slunce žití mého... Snad tě opět spatřím v Dobrotě Panovníka, to je má naděje... To že se k tobě zase vrátím, to je mi útěchou ...

■ 1899

Tys byl nám, otče, pravým otcem po celou dobu života. Ret náš ti za to k Trůnu Boha modlitbu vroucí šepotá. Čím bolestnější bylo naše rozloučení, tím sladším bude naše shledání. Spí sladce v tomto hrobě a budiž ti země lehká.

■ 1900

Zde odpočívá Adolfek Heller, syn Josefa Hellera z Černochova, narozen 16. června 1894

■ 1917

Zde odpočívá naše vroucně milovaná matka paní Marie Glasová roz. Kohnová z Peruce. Narozena 15. září 1835, zemřela 17. listopadu 1917.

Ach běda, ženy utěšené, propukněte v pláč pro tu hospodyni podobnou cedru plnému mízy, plničkou věrnosti Nebesům a bezúhonnou jako holubice, která svou spravedlnost odkázala nám a sama se uhnízdila na nebesích

Sem uložili člověka, který si zasloužil, abychom šířili jeho zásluhy, pan Lejb z Vrbna. Jeho ruce byly věrné až do okamžiku smrti. A proto na Konci dní povstane k životu

Sem uložili bohabojného člověka, který se kochával Pokyny Panovníka, rozdával ze svého kráje hladovým a sytival duše usouzené, jeho domácnost byla dokořán, aby poskytla slítování a milosrdenství komukoli a uvítala pocestné. Takový byl učený Zalkán Tausik ze Žerotína

Sem uložili bytost spořádanou a upřímnou, která prokazovala milosrdenství nejen živým, ale i mrtvým, velikou mecenášku, která svoji dlaní otevírala všem nuzným a všechny chudé pocestné ráda uvedla do své domácnosti.

Zde je uložena ozdoba a chloubu domu našeho, předčasně usvadlá, totiž panenka rozkošná Hella, dcera váženého a učeného Wolfa Hellera
Připravila Květa Tošnerová
Děkujeme Jaroslavu Haidlerovi za poskytnutí zprávy o hřbitovu.